

MORGENDIENST

zondag 4 april 2021, PASEN

Online kerkdienst¹ / Thema: De zeven werken van barmhartigheid – Doden begraven

Grote Kerk, Wildervank

voorganger: ds. Marien Grashoff

Welkom

DIENST VAN VOORBEREIDING

Aanvangslied : *Psalm 118: 5, 6, 7*

Moment van stilte

Groet

Kyriegebed

Wij danken u, God,
voor het Licht van Pasen;
en wij bidden u
voor alle plaatsen
waar dat Licht nog niet gezien wordt.
Daarom bidden wij allen tezamen:
HEER, ONTFERM U!

Wij danken u, God,
voor het Leven van Pasen
dat de dood overwint;
en wij bidden u
voor alle mensen
die dat niet durven of kunnen geloven.
Daarom bidden wij allen tezamen:
HEER, ONTFERM U!

Wij danken u, God,
voor de Omkering van Pasen:
dat dood leven wordt,
dat duister verandert in licht,
dan wanhoop wordt verjaagd door hoop;
en wij bidden u
voor onszelf
wanneer wij dat niet willen zien,
niet kunnen horen
of niet durven geloven.
Daarom bidden wij allen tezamen:
HEER, ONTFERM U!

¹ Via Kerkomroep: <https://www.kerkomroep.nl/#/kerken/10592>
Via YouTube: <https://bit.ly/WildervankPKN> of
https://www.youtube.com/channel/UCPYKE_c3b83n1CFKUZR4PXw

Zo bidden wij
door Christus, onze Heer.
Amen.

Woord van bemoediging²

Is dit niet het vasten dat God vraagt:
dat wij ketenen losmaken,
EN GEVANGENENEN VERLOSSEN?

Is dit niet wat God van ons vraagt:
dat wij ons brood delen met hongerigen,
ONS HUIS MET WIE THUISLOOS IS
EN DAT ALLES MET BARMHARTIGHEID?

Want zo breekt voor ons het licht aan
als de dageraad van een nieuwe morgen,
DAN GENEZEN DE WONDEN
EN STRAALT HET RECHT ALS DE ZON.

Paaslied : *Lied 630*

DIENST VAN HET WOORD

Gebed van de zondag

Lezing uit het Oude Testament : Jesaja 25,6-9³

Muziek : ‘k Stel mijn vertrouwen’⁴

Lezing uit het Nieuwe Testament : Markus 16,1-11⁵

Acclamatie

Voor uw Woord in de Schriften,
voor uw Woord in ons midden,
voor uw Woord in ons hart,
DANKEN WIJ U, O GOD.

Muziek : ‘Daar juicht een toon’⁶

Preek

> *plaatje op de beamer: 7werken_07-doden.jpg*

Op Paasmorgen gedenken wij dat God het perspectief radicaal omkeert. Dood wordt leven, wanhoop wordt hoop, schuld wordt vrijspraak, Godverlatenheid wordt Levende Aanwezigheid. Dat is Pasen.

² Vrij naar Jesaja 58,6-8.

³ [Nieuwe bijbelvertaling](#) (2014) – bewerkt.

⁴ Zie [YouTube](#). De Ichthuskerk heeft [een eigen website](#).

⁵ [Naardense bijbel](#) (2014) – bewerkt.

⁶ Zie [YouTube](#).

Vanaf Pasen kunnen wij de wereld en onszelf weer zien in een totaal nieuw licht. Het Licht dat over ons opgaat als een zon van gerechtigheid. Het Licht dat er is vanaf Gods allereerste scheppingswoord. Het Licht dat door geen duisternis gegrepen kan worden.

Dat is Pasen: het perspectief wordt radicaal omgekeerd.

Maar dat spreekt nooit vanzelf en we zullen het ook steeds opnieuw weer gaan vergeten. Daarom vieren we ieder jaar opnieuw Pasen. Om de radicale omkering te *gedenken* – dat is: die herinneren, niet vergeten om opnieuw te ervaren wat die omkering betekent. En dat kan niet zonder eerst de duisternis en de dood helemaal tot ons te laten doordringen. Daarom vieren we eerst Witte Donderdag, Goede Vrijdag en Stille Zaterdag.

Daarom is het niet raar om uitgerekend op het feest van de opstanding het zevende werk van barmhartigheid, doden begraven, als thema te kiezen. Van de zeven is dit het enige dat Jezus niet noemt in de woorden uit het Matteüs-evangelie. Want ‘doden begraven’ werd in 1207 door paus Innocentius III eigenhandig toegevoegd. Als grond daarvoor noemde de paus een tekst uit het boek Tobit, een van de apocriefe bijbelboeken.⁷ Die tekst mag dan officieel buiten onze bijbel vallen, maar daarin wordt wel rechtstreeks verwezen naar de woorden van Jezus. We moeten hier niet al te protestants willen zijn.⁸

–

Maar laten we de bijbelse theologie even overslaan en ons richten op de uitbeelding die de Meester van Alkmaar heeft gemaakt van het zevende werk van barmhartigheid.

Dit schilderij zit heel anders in elkaar dan de voorgaande zes. Het kreeg de ereplaats in de rij: in het midden. Daar staat het ook nu in onze kerk. Maar vooral de compositie is anders. Omgekeerd, om precies te zijn.

Op de andere schilderijen vinden we Jezus steeds tussen de mensen. Hij staat daar bij de hongerigen, dorstigen, vreemdelingen, naakten, zieken en gevangenen. Maar hier troont hij

⁷ [Apocriefe](#) of [deuterocanonieke](#) boeken behoren niet tot de [canon](#) van het Oude en Nieuwe Testament. Dat betekent dat ze door de kerk niet worden beschouwd als richtinggevend of betrouwbaar voor de gelovigen. Sommige deuterocanonieke boeken, zoals [Tobit](#), worden in de rooms-katholieke kerk wel aanvaard als stichtend, maar dat maakt ze nog steeds niet canoniek. Protestantse kerken zijn strikter en laten deuterocanonieke boeken helemaal weg.

⁸ De officiële verwijzing is naar [Tobit 1,17](#) – *ik deelde mijn voedsel met wie honger leed, mijn kleding met wie geen kleren had, en als ik zag dat het lichaam van een gestorven Israëliet buiten de muren van Nineve was gegooid, begroef ik het* – maar het daarop volgende vers werkt het begraven nog verder uit. Paus [Innocentius III](#) (1160-1216) was een van de machtigste pausen uit de kerkgeschiedenis. Hij was een krachtige steun voor de armoedebeweging van de nieuwe bedelorden, de [Franciscanen](#) en de [Dominicanen](#), en hij riep het [Vierde Lateraans Concilie](#) bijeen, waar o.a. de [transsubstantiatieleer](#) definitief werd vastgesteld, de leer dat in de mis de hostie verandert in waarlijk lichaam en bloed van de Heer. En dit concilie voerde een grote hervorming door van het [kerkelijk recht](#). Maar deze paus organiseerde ook de [Vierde Kruistocht](#) (1202-1204), die doodliep op de verovering van Constantinopel, waarna het heilige land verder vergeten werd, omdat de Venetiaanse financiers van de onderneming hun economische doel al hadden bereikt. Innocentius III was ook de aanstichter van de Eerste [Albigenzenkruistocht](#) (1209-1224), waarin de tot kettters verklaarde [katharen](#) massaal werden uitgeroeid. Laten we zeggen dat deze paus wist waarover hij het had als hij sprak van ‘doden begraven’...

letterlijk als Christus, als Heer en Rechter, op de wolken. Hij zit op de hemelboog, heeft de aarde als voetbank, toont zijn wonden, maar is tegelijk gekleed in een koningsmantel. Naast hem zien we Maria – die alle gelovigen op aarde tot steun is – en Johannes – die de gelovigen zal bijstaan in het laatste oordeel.

Met elkaar een keurig orthodox geheel naar middeleeuws model. Als protestanten struikelen we een beetje over Maria en met Johannes weten we niet zo goed raad, maar Christus als Heer en Rechter, dat is ook zeer protestants. Alleen laten wij meestal het plaatje weg, want wij verbeelden alles in woorden. (Daarover straks nog meer.)

Maar ook de aardse helft van dit schilderij is anders. Eerder stonden daar steeds burgers. Zowel de welvarenden als de armen en lijdenden waren burgers, mensen als wij. Hier zien we enkel kloosterlingen en priesters. Plus rechts de in zwart gehulde pestmeesters, maar die hoorden bij de gasthuizen die door de kloosterlingen werden beheerd. In plaats van de wereld van de burgers zien we hier de wereld van de geestelijkheid. Twee priesters lezen een mis, twee monniken staan bij de baar, twee andere monniken tillen de kist naar het graf, dat net door een lekebroeder is gegraven.

De dood wordt in de 16^e eeuw nog gezien als het terrein van de geestelijkheid. Kloosterlingen zorgen voor de lichamen van de gestorvenen, terwijl priesters de ziel uitgeleide doen op de weg naar de eeuwigheid. Het oversteken van de laatste grens is een zaak van heiligheid. Daarom gebruiken de priesters ook geen volkstaal, maar Latijn (dat de mensen toen net zo min verstonden als wij wanneer ik die oude woorden zeg):⁹

Lux aeterna luceat eis, Domine:

cum sanctis tuis in aeternum: quia pius es.

Requiem aeternam dona eis, Domine: et lux perpetua luceat eis,

cum sanctis tuis in aeternum: quia pius es.

⁹ In de [Requiem-mis](#) – *requiem aeternam*, ‘eeuwige rust’ zijn daarin de eerste woorden. En met dezelfde woorden eindigt de mis in de kerk. Bij het uitdragen wordt het [In paradisum](#) gezongen (‘Mogen engelen u geleiden naar het paradijs’) en bij de teraardebestelling het *Libera me* (‘Bevrijd mij van de eeuwige dood’). Beluister hier een echte [Gregoriaanse requiem-mis](#). In de tijd van de Meester van Alkmaar was de muziek al [uitgebreid tot meerstemmigheid](#), bv. door de van oorsprong Vlaamse componist [Josquin Desprez](#). En in de moderne tijd zijn er talloze versies gecomponeerd, zoals door [Mozart](#), die er meer [theater van maakte](#), of in onze eigen eeuw [een vrije aan pop-muziek verwante versie](#) als van [Karl Jenkins](#).

Laat het eeuwige licht op hen schijnen, Heer,
voor eeuwig bij uw heiligen, omdat u liefdevol bent.
Schenk hun eeuwige rust, Heer; en laat het eeuwige licht op hen schijnen,
voor eeuwig bij uw heiligen, omdat u liefdevol bent.

Reeds in deze middeleeuwse tekst rond het sterven krijgt de liefde van God het laatste woord: *quia pius es – omdat u liefdevol bent*.¹⁰ En de eeuwigheid wordt in iedere regel genoemd.

Die woorden vormen een brug van het duistere en sombere van de grafscene onderaan naar het licht bovenaan, het Licht waarin Christus troont. Op de klanken van gregoriaans kerkgezag zweeft de ziel ten hemel. Waarschijnlijk meerstemmig gregoriaans, want we zijn al in de 16^e eeuw, de tijd van de Renaissance.

-

Dit zevende schilderij geeft, door het perspectief bewust om te keren, in feite een Paasboodschap door. Voor wie gelooft is de dood geen somber dreigend niets, geen hel en verdoemenis, maar een opgenomen worden in de wereld van God, waar Christus rechtvaardig, maar vooral liefdevol, zal oordelen. En Maria en Johannes zullen de overledenen bijstaan.

In een tijd waarin epidemieën hun duizenden versloegen, waarin hongersnood, overstroming, brand, armoede, ziekte en oorlog altijd vlak om de hoek loerden, waarin de kindersterfte zo groot was dat de gemiddelde leeftijd onder de 30 jaar lag, in zo'n tijd bood die boodschap troost en kracht aan mensen. Juist als de wereld donker is, moet het Licht van Christus schijnen.

Dat Licht kan alleen schijnen door het perspectief om te keren. Zolang je blijft kijken vanuit de duisternis, zie je vooral die duisternis. Maar zodra je het durft om vanuit het Licht te kijken, zie je dat licht juist in de duisternis.

-

Maar waarom zouden we dat doen: het perspectief omkeren? Er is meer dan genoeg reden om somber te zijn over de toekomst. De pandemie zeurt maar door. De economie krijgt klappen (laat u geen zand in de ogen strooien door berichten over 'groei', want die komt altijd terecht bij wie al meer dan genoeg hebben). Grondstoffen raken snel op, energie wordt een probleem en het klimaat zal niet stoppen met dramatisch te veranderen.

Dan kan een boodschap van Pasen gemakkelijk hol of goedkoop klinken. Zo van: stil maar, wacht maar, geen beter leven dan een eeuwig leven. En aan dat prachtige schilderij van de Meester van Alkmaar hebben wij geen boodschap meer. Mooi plaatje, maar vooral te mooi om waar te zijn.

¹⁰ Het Latijnse *pius* heeft een spectrum aan betekenissen: 1. 'liefdevol', 'trouw' (tegenover verwanten of volk); 2. 'vroom', 'godvruchtig' (tegenover God); 3. 'rechtvaardig' (van God tegenover mensen); 4. 'goedgunstig', 'genadig'.

De vrouwen bij het graf – let op: vrouwen begrijpen in de bijbel sneller wat er werkelijk gebeurt dan de mannen die officieel de leiding hebben – vinden daar geen mooi plaatje. Al maken wij er wel graag een mooi plaatje van met een verzezen Christus en heel veel licht.

Wat ze vinden is allereerst hun eigen angst. ‘Hoe rollen we die steen weg?’ Dat blijkt onnodige angst te zijn. Maar wat hen in de grafkamer overkomt vervult hen destemeer met vrees en ontzag. Waar wij met ‘ontzetting’ vertalen staat een Grieks woord waarvan ons woord ‘extase’ is afgeleid.¹¹ Ze gaan voort van vrees tot vrees en zijn helemaal buiten zichzelf.

Oorspronkelijk eindigde Markus zelfs het evangelie met die woorden: *want zij waren bevreesd*.¹² Maar daar kunnen wij niet stoppen. Al heel vroeg werd een ander slot toegevoegd. Daarvan lazen wij de eerste verzen. En dat begint bij Maria Magdalena.

Natuurlijk begint het bij haar. Want zij heeft haar demonen al overwonnen, zij weet hoe ze haar angst de baas blijft. Zij heeft nog niets gezien, behalve een leeg graf. Zij heeft alleen gehoord wat die jongeman – die ze zelfs nog geen engel durft te noemen – heeft gezegd. Maria gelooft zonder plaatjes, zonder feitelijke bewijzen, zij gelooft puur op grond van het woord dat zij hoort. Omdat zij weet dat dat Woord van God komt. En... *voortvarend verkondigt zij het*.

-

Daar zit de Paasboodschap voor ons.

We zien nog niet veel van het einde van een pandemie. We moeten nog maar zien hoe het straks gaat met werk, uitkeringen of pensioenen. Het staat ernstig te bezien of politiek en economie nu werkelijk gaan veranderen. We zien wel dat klimaatverandering overal verontrustende effecten begint te tonen.

De Paasboodschap is een woord. Het woord van een engel: *Wees niet verbaasd, vrees niet!* Dat woord keert ons perspectief radicaal om.

Dat betekent niet dat we niet bang mogen zijn. Angst wegstoppen of ontkennen is ongezond en gevaarlijk. Maar we moeten ons niet laten beheersen door onze angst. Boven het sombere graf troont de Verzezen Heer in het Licht. In de duisternis van wat voorgoed voorbij is, spreekt een stem een Woord van God.

Onze demonen mogen we uitwerpen. Ze zijn al overwonnen door Christus. Ook al zijn ze er vast nog wel, ze hebben geen macht meer over ons. En wij verkondigen de hoop van de Heer die leeft.

Dat is een hoop met de kracht van eeuwigheid. Die hoop bant onze demonen uit. Die hoop verbindt ons met wat al in gang is gezet door wie ons voorgingen. Die hoop overwint de dood, omdat die hier en nu al eeuwig leven onthult.

¹¹ Grieks *ekstasis* betekent letterlijk ‘buiten jezelf staan’.

¹² Voor de volhardende nieuwsgierige [legt Wikipedia het in detail uit](#).

Amen.

Feestelijk orgelspel

DIENST VAN HET ANTWOORD

Toelichting bij de liturgische schikking

Niet de dood maar het leven heeft het laatste woord. Wij vieren dat Jezus uit de dood is opgewekt, het Paasfeest. Bij een feest horen bloemen.

In de schikking zijn verschillende voorjaarsbloemen met een betekenis.

Hedera: altijd groen, teken van Gods eeuwige trouw

Laurier: de krans van de overwinning

Narcis: wordt in de christelijke traditie paaslelie of paastrompet genoemd

Magnolia: liefde voor natuur, staat symbool voor reinheid en trouw

*Zie het Leven,
opgewekt uit de dood.
Een stralend Licht
verlicht het leven op aarde.
Dit Licht,
draag het mee in je hart,
op je handen,
op je levensweg.*

Gebeden

Onze Vader

Bij de collecte

Slotlied : Lied 634

Zegen

¹³De bewaring van de God des levens zij met u,
de bewaring van de liefde van Christus zij met u,
de bewaring van de heilige Geest zij met u,
om u te helpen en te omhullen,
alle dagen van uw leven.

(gezongen:) AMEN, AMEN, AMEN.

¹³ Common Order 1994, pag. 596 – mijn vertaling.